

Gina Ursula Juričev Barbin

Slika u slici – scenografija ili antologija?

Izložba *Slika u slici – uz stogodišnjicu rođenja Ive Kaline*. (31. 1. – 16. 3. 2025). MMSU, Rijeka.

Fotografirala Gina Ursula Juričev Barbin.

Izložba *Slika u slici – uz stogodišnjicu rođenja Ive Kaline*, održana u riječkom Muzeju moderne i suvremene umjetnosti od 31. siječnja do 16. ožujka 2025., organizirana je iz zbirke MMSU-a povodom obilježavanja stogodišnjice rođenja umjetnika Ive Kaline.

Na izložbi je ukupno izloženo šesnaest slika, iz fonda Muzeja, a prema kustoskoj koncepciji povjesničarke umjetnosti Kristine Barišić djela su u prostoru Male sale postavljena prema komparativnom principu. Koncepcijom kustosica formira idiom „slike u slici”; naslov koji odražava ideju izložbe i selekcije radova, a koji je dodatno naglašen scenografskim oslikavanjem Kalininog gestualnog poteza kistom preko kojeg su djela umjetnika izložena.

Cilj izložbe je uparenim djelima i scenografskim oslikom potaknuti posjetioce na uočavanje kontinuiteta gestualnog slikovnog izraza, unatoč različitim vremenima nastanka i tehnikama izvedbe djela. Naglasak je na kontinuitetu slikarskog apstrahiranja i enformelističkoj maniri slikanja, naročito na gestualnom slikarskom izrazu u vremenskom rasponu od kasnih pedesetih, dominantno tijekom šezdesetih, pa sve do sedamdesetih godina prošlog stoljeća, te u različitim tehnikama, od ulja na platnu, preko kolaža, grafike i jednog objekta. Prema popratnom deplijanu izložbe, te informacijama na internetskim stranicama Muzeja, izložba se poziva na ranija

(prethodna stranica)
Kalina, I. (1960). *Kompozicija VI*, ulje na platnu [Izložba *Slika u slici – uz stogodišnjicu rođenja Ive Kaline*, detalj]. MMSU, 2025.

—
Fotografirala Gina Ursula Juričev Barbin.

Kalina, I. (1960). *Crno-bijelo*, ulje na platnu [Izložba *Slika u slici – uz stogodišnjicu rođenja Ive Kaline*, detalj]. MMSU, 2025.

—
Fotografirala Gina Ursula Juričev Barbin

monografska istraživanja i publikacije koje su načinili drugi povjesničari umjetnosti i poznavatelji Kalininina umjetničkog opusa. Uz kontinuitet slikarskog izraza, u navedenim sadržajima naglašena je i biografija umjetnika, dok opis i diferencijacija slikarskog izraza tijekom vremena, kao i značaj ovog umjetnika u lokalnoj, nacionalnoj te zapadnoj umjetnosti na izložbi izostaje.

Ivo Kalina i poslijeratno apstraktno slikarstvo

Ivo Kalina rođen je u Zagrebu 21. veljače 1925., a umro je u Rijeci 24. srpnja 1995. godine. Osnovnu školu završio je u Opatiji, gdje će se vratiti i trajno nastaniti po završetku studija slikarstva pri Akademiji likovnih umjetnosti (1963.). Umjetnik Krsto Hegedušić značajan je u njegovom radu, kao profesor, mentor te kasnije i suradnik u grupi *Mart* (1957.). Za riječku je umjetničku scenu važan u kontekstu enformelističkog slikarstva, posebice jer se smatra jednim od začetnika ovog slikarskog izraza na našim prostorima. Značaj za lokalnu sredinu dodatno je aktualiziran sudjelovanjem na riječkim *Salonima* (1954.–1963.), izložbenoj manifestaciji u sklopu koje se u institucionalnoj organizaciji nekadašnje *Moderne galeri-*

je, današnjeg MMSU-a, publici predstavljala stručna selekcija recentnih djela tadašnje jugoslavenske modernističke umjetnosti. Ovdje treba spomenuti nedavno održanu retrospektivnu izložbu koju je MMSU organizirao na temu društvenog značaja riječkih *Salona*, važnih za daljnji razvoj ne samo ove riječke institucije, već i hrvatske suvremene umjetnosti uopće. Ivo Kalina jedan je od pionira poslijeratne slikarske apstrakcije na našim prostorima. Naime, tendencije poslijeratnog enformelističkog slikarstva na području Europe (od franc. *art informel* – umjetnost bez/s nedostatkom forme), razvidne u Kalininim radovima, ukazuju na direktno, automatsko slikanje, spontanu gestualnost i ekspresiju blisku kaligrafskom slikanju.

Scenografsko rješenje – dihotomija između vizualne atraktivnosti izložbe i zatamljavanja mogućnosti potpunog percipiranja eksponata

Izložbeni koncept „Slika u slici” svojim specifičnim postavom komparativnog uparivanja i sučeljavanja djela u postavu posjetitelje usmjerava prema kružnoj kretnji muzejske prostoje Male sale. Pred ulazom, uz naslov izložbe, izveden

(iduća stranica)
Izložba *Slika u slici – uz stogodišnjicu rođenja Ive Kaline*. (31. 1. – 16. 3. 2025). MMSU, Rijeka.

—
Fotografirala Gina Ursula Juričev Barbin

Kalina, I. (1960). *Bez naziva – Crveno*, ulje na platnu [Izložba *Slika u slici – uz stogodišnjicu rođenja Ive Kaline*, detalj]. MMSU, 2025.
Kalina, I. (1963. – 1966.). *Bez naziva – Reljef I*, drvo [Izložba *Slika u slici – uz stogodišnjicu rođenja Ive Kaline*, detalj]. MMSU, 2025.

—
Fotografirala Gina Ursula Juričev Barbin

je začetak osmišljene scenografije. Sastoji se od dvaju Kalininih uvećanih gestualnih poteza kistom, preuzetih prema djelu *Bez naziva* (lavirani tuš na papiru, 1968). Preuzeti potezi kista na zidu preokrenuti su iz vertikalnog usmjerenja, a šire se u okomite tragove, jedan usmjeren ka ulazu, dok drugi tvori svojevrsnu pozadinu na kojoj su djela izložena. Svako možemo zaključiti da je riječ o atraktivnom kustoskom rješenju i odmaku od *white cubea*, ispražnjenog izlagačkog prostora, koji doprinosi vizualnoj atraktivnosti cjelokupnog postava, naglašavajući ujedno koncept izložbe. S druge strane, rješenje zatamljuje percepciju vizualnosti određenih eksponata. Primjerice, kod djela *Kompozicija VI* (ulje, platno, 1960.) i *Crno-bijelo* (ulje, platno, 1960.) uočljiva je dihotomija između percipiranja djela i prevladavajuće pozadine. Gestualni potez na slici *Crno-bijelo* svojim vizualnim svojstvima upućuje na iskustva kaligrafskog crteža, ali se na perceptivnoj razini gubi zbog ponavljanja sličnog vizualnog rješenja na pozadini, koja djeluje prenaplašeno. Naime, usmjerenje traga kista na pozadini (okomica) u negaciji je s potezima na platnu (dijagonalne, širenje u svim smjerovima), a suprotnosti između linijskih usmjerenja na djelu i onih na zidu rezultiraju optičkim ograničenjima doživljaja pune otvorenosti slikarske forme i

slobodnim širenjem gestualnog slikarskog izraza prema van – odnosno izvan okvira slike, čime djelo gubi na svojoj snazi i dinamičnosti.

Slično se uočava i na djelu *Kompozicija VI* gdje crni impasto nanos preko bijele, tračka crvene, oker i tamnozelene boje, omogućuje da kolorit prodire kroz tragove crnog. Drugim riječima, boje pulsiraju kroz gestualne crne tragove. Na žalost, zidna crna pozadina umanjuje opisani vizualni efekt pulsiranja kolorita, jer narušava ravnotežu između boja i crne.

Unatoč gore rečenom, ideja izložbe *Slika u slici* u većem dijelu postava funkcionira, pogotovo ako se usredotočimo na izbor djela, komparativne parove i efektnost scenografije koja potezom usmjerava kretnju po izložbi i koncentraciju promatrača, napose prijenos motiva iz jedne tehnike u drugu.

Komparativni parovi pak zasnovani su na vizualnim sličnostima, prema koloritu, na međuodnosu i dinamici kompozicijskih elemenata vizualnog jezika.

Koncept postava izložbe u formi komparativnog sučeljavanja djela

Radi analize komparativnog sučeljavanja izdvojit ću dva komparativna para, različitih medija izvedbe: *Bez naziva – Crveno* (ulje na platnu, 1960.) i *Bez naziva – Reljef I* (drvo, 1963.–1966.); *Pejsaž 2* (ulje na platnu 1978.) i *Grafika II* (serigrafija u boji, papir, 1959.). Slika *Bez naziva – Crveno* izložena je uz objekt/reljef naslovljen *Bez naziva – Reljef I* na kraju izložbene kretnje, odnosno s desne strane ulaza u izložbeni prostor. Prema elementima vizualnog jezika i organizaciji slikovne površine, koloritu i linijskim usmjerenjima, istovjetnost vizualne misli apstrahiranog jezika koji je Kalina koristio na samom početku 1960-ih godina ne može proći nezamijećeno. Iako izložba ne donosi zaključke, niti pojašnjava izložene parove, uočljive su tendencije koje doprinose razmatranjima o Kalininoj razradi vizualne ideje.

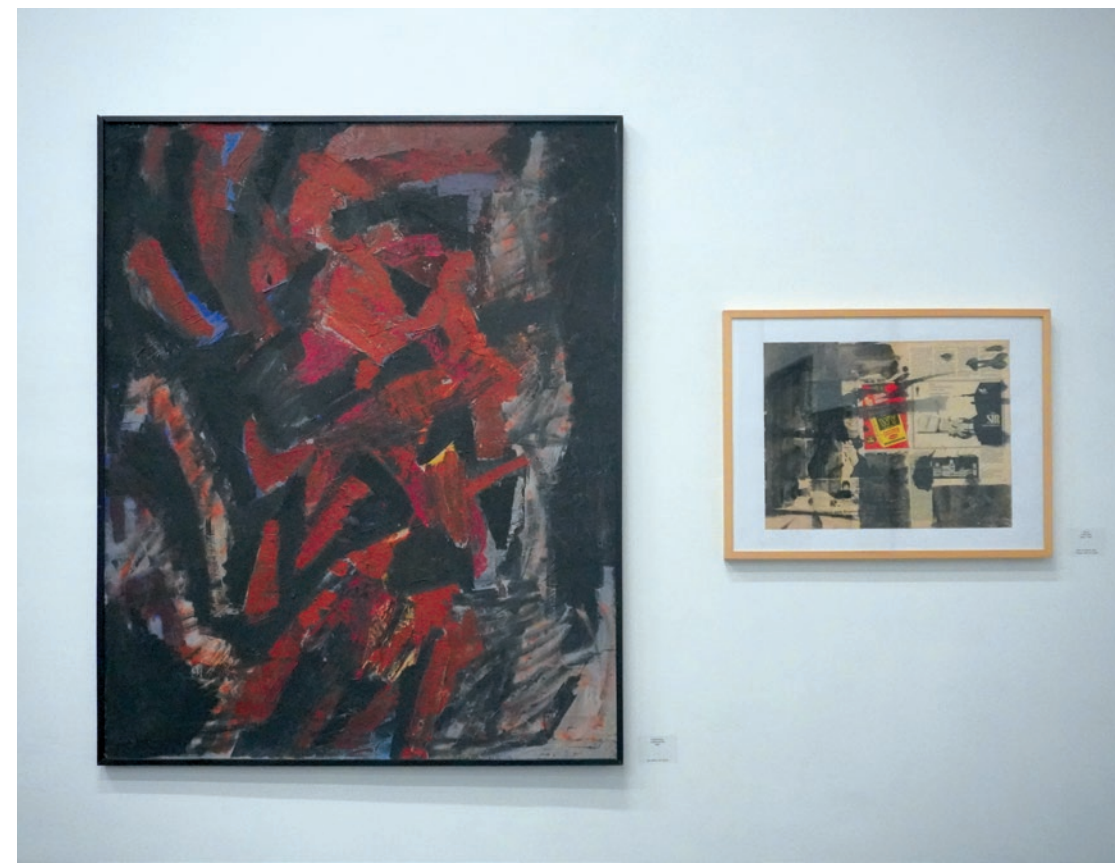
Djelo *Reljef I* sastoji se od drvenih elemenata, različitih veličina i boja, koji su postavljeni reljefno na drvenu podlogu u dijagonalnom linijskom usmjerenju, te jedan do drugoga i jedan preko drugoga. Unatoč dijeljenom usmjerenju svaki je postavljen pod drugim kutom, čime se razbija monotonost

jednakosti oblika. Reljef također ukazuje na tendenciju Kalinina efekta „probijanja” kolorita, ovdje postignutog postavljanjem crnih reljefnih komada iz drva, iznad i oko bijelih, sivih, zagasito narančastih i jednog crvenog. Opisana organizacija ujedno je i glavna karakteristika koju objekt dijeli sa slikom *Bez naziva – Crveno*, koja je ipak šireg kolorističkog spektra, primjetni su zemljani tonovi, crvena, tamno plava i tračak žute, a boje izlaze kroz crne, guste, pastozne i prostorne nase. Također, slikarska gestualnost, koju prenosi trag kista na platnu, manje je izražen u reljefu koji je u formi objekta izložen na zid.

Djela *Pejsaž 2* i *Grafika II* komparativno se povezuju koloritom i oblicima. Ovaj komparativni par ujedno dijeli najveću razliku u godinama nastanka, a svojom vizualnom srodnošću utvrđuje ideju „slike u slici”, koja se ostvaruje u različitim periodima Kalinina stvaralaštva.

Kompozicija (ulje na platnu 1960.) i *Kolaž* (kolaž, tuš kistom, papir, 1963.–1965.) funkcioniraju kao komparativan par s obzirom na kolorizam žute i crvene boje u oba djela.

Za napomenuti je kako su se komparativni parovi, čiji je cilj predložiti jedinstvo umjetničkog izraza, mogli povezivati na drugačijim razinama, izuzev kolorizma koji do-

(lijevo)
Kalina, I. (1978). *Pejsaž 2*, ulje na platnu [Izložba *Slika u slici – uz stogodišnjicu rođenja Ive Kaline*, detalj]. MMSU, 2025.
Kalina, I. (1959). *Grafika II*, serigrafija u boji, papir [Izložba *Slika u slici – uz stogodišnjicu rođenja Ive Kaline*, detalj]. MMSU, 2025.
—
Fotografirala Gina Ursula Juričev Barbin

(desno)
Kalina, I. (1960). *Kompozicija*, ulje na platnu [Izložba *Slika u slici – uz stogodišnjicu rođenja Ive Kaline*, detalj]. MMSU, 2025.
Kalina, I. (1963.–1965.) *Kolaž*, kolaž, tuš kistom, papir [Izložba *Slika u slici – uz stogodišnjicu rođenja Ive Kaline*, detalj]. MMSU, 2025.
—
Fotografirala Gina Ursula Juričev Barbin

minira kao nit usporedbe. Primjerice, usporedba elemenata kaligrafskog slikanja u djelu *Kolaž* (kolaž, tuš kistom, papir 1963.–1965.) i spomenutog djela *Crno-bijelo* (ulje, platno, 1960.) ne bi bila na odmak.

Treba napomenuti da Mala sala predstavlja tehnički zahtjevan izložbeni prostor, ne samo zbog ograničenosti pravokutnog tlocrta prostorije, već i zbog velikih staklenih stjenki osvijetljenog zida na južnoj strani koji prodorom svjetlosti i odsjajem u ostakljenom okviru ograničavaju mogućnosti postava, pa je pitanje je li uopće moguće dovitljivošću razriješiti tehničke probleme prostora.

Konačno, izložba *Slika u slici* ističe se kustoskim rješenjem postava čiji je cilj ostvariti dijalog između izloženih djela Ive Kaline iz fundusa MMSU-a. Koncept izložbe potiče promatrača na uočavanje odnosa cjeline i detalja te na kontinuitet enformelističkog apstrahiranog izraza, odnosno postojanost geste i motiva kroz različite tehnike i medije, tijekom više dekada umjetnikova stvaralaštva. Komparativni parovi domišljato pridonose konceptu iskaza kontinuiteta na izložbi. S druge strane, važnost umjetnikova opusa u hrvatskog povijesti umjetnosti, pa i u lokalnoj sredini, kao i posebnosti autorskog izraza, ipak ostaju neizrečeni. Element scenogra-

fije, iako efekatan, ne ustupa prvenstvo izloženim radovima. Potrebno je naglasiti da scenografija ima ulogu određivanja prostora i stvaranja ambijenta za uživanje u događanju te bi trebala neupitno zauzimati „drugi” plan u usporedbi s izloženim djelima.

Saznanja stečena komparativnom usporedbom radova trebala su dovesti do jasnijeg uvida o izložbenoj koncepciji. Navedeno je moglo biti ostvareno legendama koje bi pojasnile komparativnu analizu. Tijekom vodstva izložbom, ili pak u popratnom deplijanu, ne navodi se poveznica s izložbom održanom nedugo prije ove, organiziranom u spomen izložbi *Salon 54*. Naime, izložba koja je prigodno organizirana povodom stote obljetnice autora poput Ive Kaline ipak iziskuje formulaciju značaja i utjecaja ovog umjetnika. Ako izložba teži biti antologijska, stavljajući naglasak na fundus riječkog Muzeja, tada ipak zahtijeva veću količinu radova te studiozniju artikulaciju izloženog u primjerenijoj publikaciji, koja bi bila vrijedan doprinos. U konačnici, odgovor na pitanje iz naslova naginje k akcentu na scenografiji izložbe, koja je radi prigode održavanja trebala antologijski predstaviti gestualni izraz umjetnika Ive Kaline.